

⚠ Deze tekst is geautomatiseerd gemaakt en kan nog fouten bevatten. Digibron werkt voortdurend aan correctie. Klik voor het origineel door naar de pdf. Voor opmerkingen, vragen, informatie: [contact](#).

Publicatiedatum: 24 april 1997

Moderne historicus wijst godsdienst arrogant af

Dr. Ewald Mackay bepleit intensief samenspel tussen geloof en geschiedwetenschap

„Het is de arrogantie van de mode van vandaag dat men de christelijke traditie laat liggen. Deze traditie is niet zozeer verdwenen als wel vooral veronachtzaamd". Dr. Ewald Mackay vindt het een wetenschappelijke plicht om als christenen argumenten in de wetenschap serieus te nemen, ook op het terrein van de geschiedwetenschap. Mackay (32) promoveerde vandaag in Utrecht op een studie die de relatie tussen christelijk geloof en geschiedenis uitvoerig uiteenzet.

Door K. van der Zwaag

Dr. Mackay is emotioneel met zijn onderwerp bezig. „Het proefschrift is een stuk van mezelf geworden. Ik heb bewust een onderwerp willen kiezen dat mij persoonlijk raakte in plaats van een onderzoek als de Spaans-Hollandse handelsbetrekkingen in de zeventiende eeuw, om maar een recent onderwerp te noemen. Het gaat mij om de grondvragen van God, geschiedenis en wetenschap".

Mackay, docent geschiedenis aan het protestants-christelijke Thuredrecht College in Dordrecht, heeft vanuit de gedachte van de eenheid van leven en denken zijn proefschrift willen schrijven. Hij accepteert het niet dat het christen-zijn en de wetenschap twee verschillende terreinen

Reformatorisch Dagblad

- Print pagina
- Broninformatie
- Deel via twitter
- Deel via facebook
- Bewaar in evernote
- Bekijk origineel
- Link naar dit artikel
- Pagina(s):
doac
- Genre:
promoties ; recensie
- Opmerkingen:
met foto
-

Advertenties

zijn geworden. Na zijn studie geschiedenis in Leiden, volgde hij een versneld programma filosofie en systematische theologie bij dr. A. Vos aan de Universiteit Utrecht. Onder vooral diens supervisie (Vos is zijn copromotor) toog hij aan zijn onderzoek dat zich afspeelt in het grensgebied van geschiedwetenschap, wijsbegeerte (der geschiedenis) en (geschied)theologie.

„Er bestaan best veel boekjes die over dit thema gaan“, zo zegt Mackay, „maar over het algemeen gaan ze te snel uit van de eigen achterban en zijn ze gericht op de eigen doelgroep. Er ontbreekt een theoretische grondslag die ook de seculiere wetenschapper kan aanspreken. Ik eindig waar veel boeken uit eigen kring beginnen“.

Alternatief

Dr. Mackay geeft in zijn proefschrift een alternatief voor de moderne geschiedwetenschap. Tegenover het moderne gesloten geschiedenisbeeld (dat God buitensluit) plaatst hij de „open historische werkelijkheid“. Daarmee bedoelt Mackay een geschiedenisopvatting die God welbewust betreft op de historie en die ook niet tekortdoet aan de vrijheid van de mens. De oplossing van Mackay staat in het teken van „synthese“ en „interactie“.

Het weegt Mackay zwaar dat de moderne historicus het gegeven van de religie niet accepteert en er geen plaats aan wil geven in zijn historisch betoog. „De moderne geschiedwetenschapper denkt dat hij gelijk heeft, maar het is een gelijk bij de gratie van de oppervlakkigheid. Ik denk dat het typisch Hollands is. Als de ex-gereformeerden onder de historici hun frustraties kwijt zijn, zullen er misschien gouden tijden aanbreken voor de geschiedwetenschap. In Amerika bloeien de verenigingen van christenfilosofen en christenhistorici, zoals rond het blad "Fides et Historia". We lopen in Nederland in feite tien jaar achter“.

Hoofdvragen

Mackays proefschrift behandelt twee hoofdvragen. In de eerste plaats de vraag of het christelijk geloof bepalend is voor het wetenschappelijk verstaan en verklaren van de historische werkelijkheid. In de tweede plaats onderzoekt Mackay de kwestie of het in wetenschappelijke zin aanvaardbaar is om te spreken over God en over Zijn

betrokkenheid op de historische werkelijkheid.

Het antwoord luidt kortweg gezegd- dat het christelijk geloof bron is van wetenschappelijk denken over de geschiedenis en dat God de Bron van de historische werkelijkheid is. Dat verklaart de titel van het proefschrift: "Geschiedenis bij de Bron". Om deze problematiek goed te kunnen doordenken, heeft Mackay drie vakdisciplines nodig: de geschiedwetenschap, de filosofie en de theologie.

Het boek begint met de beschrijving van het fenomeen van de „historische revolutie". Daarmee bedoelt Mackay de omwenteling in de beoefening van de geschiedenis zoals die zich vanaf het einde van de zestiende eeuw tot in de negentiende eeuw heeft voltrokken. De wetenschappelijke benadering van de geschiedenis ontstond in die periode en de historisch-kritische methode deed haar intrede. Kenmerk van deze revolutie was de ontdekking van de 'vreemdheid' van het verleden aan het heden, van zijn eigen uniciteit. „Dat versta ik als een zeer positief element. Het heden mag niet in het verleden worden teruggeprojecteerd. Daarnaast verdween echter de rol van de Voorzienigheid van God in de geschiedenis".

Mackay heeft de argumenten tegen deze voorzienigheidsbeschouwing (zoals van Voltaire) uitvoerig onderzocht en kwam tot de conclusie dat ze bijzonder zwak zijn. „We nemen zo vaak deze argumenten maar aan zonder dat ze ooit grondig zijn onderzocht. In de boeken over dit onderwerp ontbreken de citaten van deze denkers en historici".

In al zijn vreemdheid is het verleden, zo poneert Mackay, op grond van Gods betrouwbaarheid wel kenbaar. „God schept een werkelijkheid die in zichzelf betrouwbaar is en die ik ook als zodanig kan ervaren". Met andere woorden: Mackay heeft het bestaan van God nodig om te bewijzen dat de geschiedenis en de wetenschap ervan betrouwbaar en deugdelijk zijn. Mackay gebruikt het argument van het bestaan van God als garantie van betrouwbare historische feiten.

Zijn proefschrift bevat daarom heel wat rationele analyses inclusief godsbewijzen- om zijn stelling te onderbouwen. Het beroep op de analytische wijsbegeerte (met haar

nadruk op taal en logica) en de inzichten van de "Utrechtse school" (de richting die steunt op de klassieke theologie van de laatscholastieke Middeleeuwen) vormen de hoofdingrediënten in het betoog van Mackay.

Doodsteek

De historicus is voorbereid op het verwijt van rationalisme. Dr. Mackay: „Ik zie de scholastiek vooral als een wetenschappelijke methode. Ik heb van Duns Scotus geleerd dat de vrijheid van menselijk historisch handelen kan samengaan met Gods relatie tot de historische werkelijkheid. Voor veel niet-christelijke wetenschappers heeft het bestaan van God een determinerend effect voor het verstaan van de werkelijkheid. God heeft weliswaar voorkennis van de werkelijkheid en van de toekomst, maar daarmee is de toekomst niet als een noodlot vastgelegd. Dit gaat samen met de historische handelingsvrijheid van de mens. Dat heb ik geprobeerd hard te maken voor atheïstische wetenschappers en dat is, hoop ik, de doodsteek voor hun wetenschapsopvatting".

Voor Mackay zijn geloof en wetenschap twee broeders. „De kerk en de christen hebben zich te veel van het toneel laten wegduwen", zo is zijn mening. „De christenen zien de hele secularisatie te gemakkelijk als een cultureel proces zonder te beseffen dat het erbuiten laten van God iets modieus is".

Mackay wil dat bevechten. „Het christelijk geloof moet weer serieus meetellen in de wetenschap. We vergeten dat de wetenschap lange tijd is ingebed in de bredere stroming van de kerk en de klassieke theologie. Pas later is daar een scheiding gekomen. Die scheiding werkt ook door in het leven van de christen".

Schizofrenie

Het zit hem dwars dat niemand in de reformatische traditie de uitdaging aanneemt om argumenten tegen Philipse en Versnel en hun wetenschappelijk atheïsme aan te voeren. „We zien dat ook in het boekenweekthema over "Mijn God". Schrijvers die totaal niet in God geloven, mogen, vaak niet gehinderd door enige kennis van zaken, kritiekloos hun mening ten beste geven terwijl de christenen zwijgen. Dat kan toch niet waar zijn?"

Mackay spreekt in zijn proefschrift kritisch over „feitenjagers“. „Veel historici uit eigen kring hanteren de historisch-kritische methode in hun wetenschappelijk werk. Zij erkennen wel de hand Gods in het persoonlijke vlak en ook in het grote verband van de wereldgeschiedenis, maar tegelijk vermijden zij het om in het wetenschappelijk werk uitspraken te doen over Gods betrokkenheid op de geschiedenis. Als men dan durft te pleiten voor een onbevooroordeelde 'profane' wetenschappelijke methode is dat puur negentiende-eeuws. Waarom laat men dan deze methode niet los op de Heilige Schrift? Dan zit men namelijk met een probleem“.

„Natuurlijk mogen we het verleden niet annexeren voor ons gelijk“, vervolgt Mackay. „De geschiedenis moet haar eigen verhaal vertellen en heeft haar eigen dynamiek. Maar een volstrekte scheiding tussen geloof en feiten is ook onaanvaardbaar. Ik hoorde onlangs een neutraal-sociologische lezing van iemand uit 'eigen kring' met slechts een vrome noot aan het slot. Dat is dat een teken dat seculiere wetenschap en geloof volstrekt gescheiden optrekken. Ik zie dat als een schizofrene situatie in de reformatorische traditie“.

Dat is wellicht de ene kant van de kring. Daarnaast is er ook een groep historici die bewust uitgaan van de gedachte van Gods hand in de geschiedenis. Zij beroepen zich nogal eens op het "Handboek" van Groen van Prinsterer.

„Ik ben positief over Groen als figuur en geestesgestalte, maar als historicus vind ik hem niet echt groot. Zijn "Handboek" bevindt zich op de grens van acceptabel en niet-acceptabel omdat Gods hand daarin te veel geïdentificeerd wordt met de geschiedenis. Willen we christelijke geschiedwetenschap in deze tijd beoefenen, dan kunnen we niet meer terug achter de huidige context van de twintigste eeuw met zijn a-theologische en historische methode. Daar moeten we kritisch op inspelen“.

Maar is de gedachte van Groen van Prinsterer "Tegen de Revolutie het Evangelie" als thema juist niet brandend actueel? We denken aan de beschouwingen van dr. W. Aalders in de geest van Groen over de moderne ideologieën.

„Ik sta ook kritisch ten opzichte van Aalders. De ontdekking van de twintigste eeuw is dat er ook een sociale dimensie aan de revolutie is geweest die grenst aan het calvinistische recht op opstand. Revolutie kun je niet per definitie verdacht noemen. In de Franse Revolutie was de dorpspriester die zich schaarde aan de zijde van de boeren wellicht meer een gestalte van het Koninkrijk Gods dan een antirevolutionaire bisschop. Sociologisch gesproken is de kerk sinds de vorige eeuw de arbeider kwijtgeraakt. Dat heeft vooral geleid tot massale kerkverlating. Groen heeft echter wel ten volle gelijk als hij de Franse Revolutie ziet als een omkering in denkwijze. De moderne ideologie, waar Aalders zich tegen keert, is die van de autonomie. Dat past weer in mijn visie op het moderne geschiedenisbeeld, het platte vlak van de ene historische werkelijkheid waar God is buitengesloten”.

Passen in uw stelling dat "God betrokken is op de historische werkelijkheid" ook personen als Abraham van der Velde, Jacobus Fruytier en de gedachte van het "Nederlands Israël"?

„De gedachte van een Nederlands Israël is voor mij theologisch en historisch onhoudbaar. Zij gaat uit van een verbond dat gesloten zou zijn met een natie terwijl bijbels gesproken je moet uitgaan van een universele heilshistorie. Je kunt wel zeggen dat Nederland een gestalte is van Gods Koninkrijk, maar niet een substituut daarvan”.

Mede n.a.v. "Geschiedenis bij de bron; een onderzoek naar de verhouding van christelijk geloof en historische werkelijkheid in geschiedwetenschap, wijsbegeerte en theologie", door dr. E. Mackay; uitg. Merweboek, Sliedrecht; ISBN 90 393 1219 2; 503 blz.; f 49,50.

Op Digibron -en alle daarin opgenomen content- is het databankrecht van toepassing. [Gebruiksvoorwaarden](#). Data protection law applies to Digibron and the content of this database. [Terms of use](#)